

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM

Hadtudományi Doktori Iskola

TÉZISFÜZET

Puskás Anna:

Kulturális javak védelme konfliktusövezetekben

című doktori (PhD) értekezéshez

Témavezető: Dr. habil. Remek Éva

Budapest, 2022.

TARTALOMJEGYZÉK

Kutatási probléma.....	3
Kutatási célok és kérdések.....	5
Hipotézisek	6
Kutatási módszerek.....	7
Az elvégzett vizsgálat tömör leírása fejezetenként.....	12
Összegzett következtetések	13
Új tudományos eredmények	17
A kutatási és tudományos eredmények gyakorlati felhasználhatósága, ajánlások.....	18
A szerző a témában eddig megjelent publikációi	19
A doktori értekezés benyújtójának szakmai-tudományos életrajza.....	21

KUTATÁSI PROBLÉMA

Egy nép kultúráját, történelmét megtestesítő tárgyi és szellemi értékek a kollektív emlékezet fő forrásai. E szimbolikus jelentőségüknél fogva megsemmisítésük minden korban kísérőeleme volt egy-egy közösség felszámolására irányuló törekvéseknek. A Szovjetunió és a Varsói Szerződés 1991-es felbomlásával lezárult hidegháború óta eltelt időszak azonban különösen sok szisztematikus példát szolgáltat: a kilencvenes évek Európájának történelmét beárnyékoló délszláv háború majd minden szakaszának eleme volt – akár etnikai, akár vallási céllal – a területen található kulturális javak szándékos megromlása/megsemmisítése, amely a fegyverkezés területszerző és politikai céljai mellett az ellenség morális-pszichés megtörésére, történelme, kultúrája bizonyítékainak eltörlésére irányult. Majd az afganisztáni Bamijáni-völgyben található Buddha-szobrok Talibán általi 2001-es felrobbantása hívta fel újra a problémakörre a figyelmet, amely a síita hazara kisebbség jelképeként a tálib hódítás politikai és katonai kampányának egyik elemévé vált, ahol ezreket öltek meg vagy kényszerítettek menekülésre.¹

Kutatásaim megkezdésekor a 2012-ben Mali északi részén, valamint a 2014 és 2016 között Irak és Szíria területén, az előbbi esetben az al-Kaidához köthető csoportok, míg utóbbiban az ISIL (Islamic State in Iraq and the Levant – Iraki és Levantei Iszlám Állam) által elkövetett barbár pusztítások sokkolták a média által közvetített képeken keresztül a nemzetközi közvéleményt. De az azóta eltelt években tapasztalhattuk, hogy más – az identitás valamely formáját központi kérdéssé emelő – fegyveres konfliktusok esetében is (bár kevésbé látványos módon és némileg kisebb mértékben) a kulturális örökség egyes elemeinek szándékos megsemmisítése a pszichológiai hadviselés eszközévé vált.

Az ISIL tevékenysége egy másik nemzetközi biztonsági kihívásra is felhívta a figyelmet: nevezetesen, hogy a műtárgyak az utóbbi évtizedekben folyamatosan növekvő globális fekete piacából a szervezett bűnözés határokön átnyúló hálózataiba bekapcsolódva a különböző terrorszervezetek is jelentős anyagi hasznot húzhatnak.

E problémák nem korunk sajátjai, de – amint arra az értekezés rá kíván világítani – a hidegháborút követő időszakban tapasztalható, növekvő számú állami szint alatti fegyveres konfliktusok, valamint a modern kommunikációs technológiákat széles körben alkalmazó, a 2000-es évektől egyre jelentősebb biztonsági kihívást jelentő nemzetközi terrorizmus (és annak növekvő összefonódása a szervezett bűnözéssel) mind mértékben, mind a célzottság fokában új

---

¹ Bevan, Robert: *The Destruction of Memory, Architecture at War*. London, Reaktion Books, 2006. 126.

minőséget hoztak. Így akár a kulturális javak tiltott kereskedelmének, akár az épített örökség ellen elkövetett célzott támadásoknak a mélyebb biztonságpolitikai szempontú vizsgálata talán sosem volt ennyire aktuális.

Az értekezés két térségre – Közel-Kelet és Afrika – fókuszál. Hiszen az etnikailag-vallásilag szintén rendkívül sokszínű – sok esetben mesterséges, gyarmati időszakból örökölt határok által szabdalta – afrikai kontinens a terrorizmussal összefüggő statisztikákat sokáig vezető Közel-Kelet mellett az utóbbi évtizedben a globális dzsihád másik fő színterévé vált. A különböző szélsőséges nézeteket terjesztő eszméáramlatok térnyerésének kedvező táptalajt nyújtanak e társadalmi feszültségek a nagyfokú szegénységgel és az állami intézményrendszer sok országban tapasztalható gyengeségével, elégtelenségével párosulva,² amely a térség Európához való közelsége, valamint történelmi összefonódásai hatására szintén fontos helyet kell, hogy kapjon az európai globális politikában.

A kulturális javak ellen fegyveres erőszak kontextusában elkövetett célzott támadások biztonságpolitikai relevanciáinak feltárása mellett az értekezés keretében végzett kutatás az megakadályozás, kezelés, megtorlás érdekében létező és kívánatos nemzetközi, valamint nemzeti szintű katonai-biztonságpolitikai-diplomáciai eszközrendszert is górcső alá veszi. A fenti biztonsági fejlemények tükrében a nemzetközi közösség részéről a 2010-es évektől a problémakör nemzetközi béke és biztonság napirendjére való emelése figyelhető meg, egy bővülő – katonai elemeket is magában foglaló, illetve a különböző szervezetek kötelékében felállított béke- és válságreagáló műveletek tevékenységére is hatást gyakorló – eszközrendszer megteremtésével. Emellett pedig sok esetben a műveleti személyzetre is egyre nagyobb nyomás helyeződik a közvélemény részéről a kulturális javak védelmére vonatkozó nemzetközi jog tiszteletben tartása, sőt betartásának proaktív elősegítése érdekében, amely felhívja a figyelmet e szempontrendszer műveleti tervezésben való megkerülhetetlen helyére.

A biztonsági tanulmányok vagy a hadtudomány szakirodalma akár hazai, akár nemzetközi szinten alig, szinte egyáltalán nem foglalkozott még átfogóan a témával. Így időszerűnek látszik egy olyan széles körű elméleti elemzés, amely a hadtudományi kutatások palettájának ilyen irányú bővítése mellett egyúttal a gyakorlati fellépés terén is támogatást nyújthat, a hazai védelmi struktúra nemzetközi beágyazottságából adódóan. A kapcsolódó biztonságpolitikai fenyegetések teljes felszámolására nincs recept: de bizonyos szintű megelőzésükre, kezelésükre, potenciális következményeik enyhítésére alkalmas válaszmechanizmusok

---

² Marsai Viktor – Treszkai Ákos: Radikális iszlamista csoportok az afrikai kontinensen. In: Marsai Viktor (szerk.): *Afrika a globalizált világban. Lehetőségek és kihívások*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019. 267-294.

kialakításához elengedhetetlen a jelenségek tágabb biztonságpolitikai kontextusának megértése.

KUTATÁSI CÉLOK ÉS KÉRDÉSEK

A disszertáció keretében megvalósuló *kutatás céljai*:

1. A koppenhágai iskola által a biztonság szektorális megközelítésének részeként meghatározott társadalmi biztonság területén felmerülő biztonsági kihívások beazonosítása a kulturális javak vonatkozásában.
2. Az ingatlan (épített) kulturális javak fegyveres konfliktusokban (propagandisztikus célok által vezérelten, ideológiai okokból) való célzott megrongálása/lerombolása, illetve az ingó kulturális javak tiltott kereskedelme biztonságpolitikai relevanciájának, nemzetközi terrorizmussal és szervezett bűnözéssel való kapcsolatának feltárása.
3. Az afrikai kontinens és közel-keleti térség mint etnikailag és vallásilag sokszínű, illetve a gazdaság és társadalom egyéb dimenziói mentén is erősen szabdalt országokat magába foglaló terület kitettségének vizsgálata a kulturális javakkal összefüggő biztonsági kihívások vonatkozásában, a nemzetközi terrorizmus az utóbbi évtizedben a térségre gyakorolt hatásának tükrében.
4. Az e biztonsági kihívások megválaszolására nemzetközi (globális vagy regionális) szinten létező, biztonságpolitikai szempontból releváns nemzetközi jogi rendelkezések, stratégiák, katonai, diplomáciai eszközök, egyéb nemzetközi projektek számbavétele, illetve azok hatékonyságának vizsgálata egyes nemzetközi biztonsági szervezeteken; bűnmegelőző/bűnüldöző és vámügyi nemzetközi szervezeteken; valamint kapcsolódó nemzetközi szakmai kormányzati és nem kormányzati szervezeteken belül.
5. A nemzetközi jog- eszközrendszer magyar jogrendbe való implementálásának, gyakorlati érvényesülésének vizsgálata, valamint a V4-térségben a legjelentősebb vonatkozó missziós tapasztalattal és dedikált intézményi és jogi keretekkel rendelkező állammal – Lengyelországgal – való összevetése, javaslatok megfogalmazása a jövőre nézve.

A fenti célok elérése érdekében két *kutatási kérdés* került meghatározásra, amelyek összesen öt alkérdésre tagolódnak:

1. *A 21. századi megváltozott biztonsági környezet mennyiben hordoz magában a korábbi évszázadokhoz viszonyítva nagyobb fenyegetést a kulturális javakra nézve konfliktus- és válságövezetekben?*

- 1.1. Milyen összefüggés van az „új háborúk”, média-orientált terrorizmus, terrorizmussal összefüggő szervezett bűnözés, törékeny államiság és a kulturális javak fenyegetettsége között?
- 1.2. Az afrikai kontinens, valamint a közel-keleti térség vallási, etnikai sokszínűségéből adódóan mennyiben bírhat nagyobb kitettséggel a probléma kapcsán?
2. *Milyen módon lehet eredményesen fellépni a kulturális javak ellen elkövetett támadások megakadályozása, elhárítása, megtorlása érdekében?*
  - 2.1. Milyen módon fejlődött a nemzetközi jogi keretrendszer ezen a területen?
  - 2.2. Milyen eszköztárral rendelkeznek az egyes globális/regionális nemzetközi biztonsági szervezetek, illetve nemzetközi nem kormányzati szervezetek e biztonsági kihívások kezelése érdekében?
  - 2.3. Ez utóbbiak milyen feladatokat szabnak, vagy milyen lehetőségeket biztosítanak a (tag)államoknak?

HIPOTÉZISEK

A fentiekben ismertetett kutatási probléma és kérdések megválaszolása érdekében a disszertáció az alábbi öt *hipotézisre* épül:

- H1. A vizsgált nemzetközi biztonsági kihívások („új háborúk”, média-orientált terrorizmus, valamint a terrorizmussal összefüggő szervezett bűnözés és törékeny államiság) kiemelt fenyegetést jelentenek a kulturális javak megsemmisítése vagy a velük való illegális kereskedelem tekintetében.
- H2. Az etnikailag, vallásilag és kulturálisan rendkívül változatos afrikai kontinens, illetve közel-keleti térség kiemelten fenyegetett, ami a kulturális javak célzott pusztítását, valamint a velük való illegális kereskedelmet illeti. Ez betudható egyrészt a gyenge állami intézményi kereteknek, másrészt a belső, gyakorta etnikai-vallási törésvonalakra építő fegyveres erőszaknak, de önmagában a vallási-etnikai sokszínűség nem indokolja a nagyobb kitettséget.
- H3. A kifejezetten a kulturális javak ellen fegyveres konfliktusok során elkövetett támadások megakadályozására, elhárítására, megtorlására vonatkozó nemzetközi jogi keretrendszer fejlődése három szakaszra osztható, amelyeket a második világháború, a délszláv háború, valamint a Mali és Irak-Szíria területén történt terrorcselekmények tagolják.

H4. Egyes globális/regionális nemzetközi biztonsági szervezetek a 2010-es évektől fokozatosan elkezdtek biztonságiasítani a kulturális javak konfliktus- és válságövezetekben való védelmének kérdését, valamint ezzel együtt átfogóbb diplomáciai és biztonságpolitikai eszköztárat alakítanak ki az ezirányú fellépéshez.

H5. A 3. és 4. hipotézisben megfogalmazottakhoz kapcsolódóan, a nemzetközi jog és a nemzetközi rezsimek változásainak tükrében hazánk részéről a vonatkozó nemzetközi jogi előírások túlnyomó részének hazai jogrendbe való átültetése megtörtént –azonban azok gyakorlatba való integrálása mind az oktatás-képzés, mind az intézményi keret tekintetében további fejlesztést igényel az ország nemzetközi beágyazottságából adódóan.

KUTATÁSI MÓDSZEREK

A kutatás a társadalomtudományok biztonsági tanulmányok területén valósul meg, s ennek megfelelően – e terület interdiszciplináris jellegére tekintettel – az egyes társtudományok módszereit és eszközeit is alapul veszi.

A dolgozat kevert – kvantitatív és kvalitatív adatokat egyaránt gyűjtő és elemző – módszertant alkalmaz a meghatározott kutatási problémák minél átfogóbb vizsgálata érdekében. A kevert módszertan John Creswell alapján a magyar szakirodalomban Etl Alex által leírt típusainak beágyazott felépítésű formáját alkalmazom, a kvalitatív módszereket részesítve előnyben, kvantitatív eszközöket kiegészítésként használva.³ A dolgozat főként magyar, angol, francia és (a Lengyelországot érintő fejezet kapcsán) lengyel nyelvű elsődleges és másodlagos források széles körére, valamint a lentebb ismertetett empirikus kutatások eredményeire épít. Emellett több, a témához szorosan kapcsolódó nemzetközi továbbképzésen, előadáson, konferencián vettem részt, amelyek legfontosabb tapasztalatait szintén beépítettem az értekezésbe.

Az egyes fejezetek – a kapcsolódó hipotézisek lehető leghatékonyabb és legalaposabb vizsgálata érdekében – különböző kutatási módszerekre épülnek.

Az 1. és 2. hipotézisben megfogalmazott állításokat a 2. fejezet a szakirodalmi áttekintést alapul véve felállított elméleti alapvetéseket követően a társadalomtudományi (különösen a nemzetközi tanulmányok területén végzett) kutatásokban elterjedté vált folyamatkövetés

---

³ Etl Alex: A biztonságpercepció elemzésének kevert módszere és a magyar biztonságpercepció vizsgálata. *Doktori (PhD) értekezés*, Budapest, Hadtudományi Doktori Iskola, 2021. 64-67.

módszerével összeállított esettanulmányokat alkalmaz. Véleményem szerint e módszer alkalmas az új típusú biztonsági kihívások és a kulturális javak ellen konfliktusövezetekben elkövetett támadások közötti kapcsolat tudományosan alátámasztott magyarázatára, míg a bemutatni kívánt esettanulmányok rávilágítanak az afrikai kontinens, illetve a közel-keleti térség kiterjedésére.

A jelen disszertációban alkalmazott, deduktív elven alapuló *elmélet-tesztelő folyamatkövetés* célja egy vagy több konkrét esetben vizsgálni az ismert szakirodalom és logikai érvelés alapján elméleti szinten lefektetett ok-okozati mechanizmusok helytállóságát a gyakorlatban. A folyamatkövetés lehetővé teszi, hogy megalapozott oksági összefüggéseket tárjunk fel bizonyos folyamatok valós esetekben történő érvényesülését illetően is. Az elemzés középpontjában nem maguk az okok vagy a következmények vizsgálata, hanem az okok által kiváltott és a következményekhez elvezető oksági mechanizmus – vagyis a két végpont között feltételezett ok-okozati folyamat – létezésének igazolása, valamint tanulmányozása áll.⁴ Az elmélet-tesztelő folyamatkövetés kiválóan alkalmas olyan folyamatok leírására, ahol egy vizsgálni kívánt esetben egy (feltételezett) okot és egy konkrét következményt/eredményt be tudunk azonosítani és feltételezzük, hogy ezek oksági kapcsolatban állnak egymással. Az elemzés segít közelebb vinni minket annak megértéséhez, hogy az adott ok hogyan és miért vezet a tapasztalt következményhez, amelynek segítségével egy alátámasztott, általánosan alkalmazható elméleti mechanizmust tárhatunk fel.

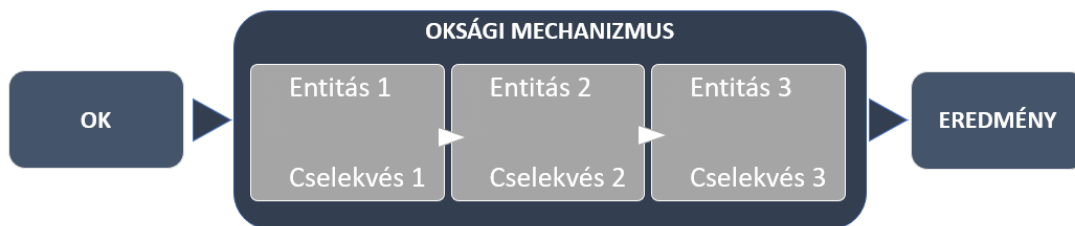
Az elemzés a folyamatkövetés ezen módszere során három elemből áll: a mechanizmusra vonatkozó elméleti koncepció felállítását követően a mechanizmus operacionalizálása, majd, az esettanulmányon keresztül konkrét tényekkel, a mechanizmus gyakorlatban megfigyelhető megnyilvánulásaival való alátámasztása következik. Az esettanulmány vizsgálja, hogy a feltételezett mechanizmus jelen volt-e a konkrét esetben, illetve, ha igen, a megjósoltaknak megfelelően működött-e. Az ok-okozati mechanizmus – önmagukban az okból az eredményig vezető utat nem magyarázó, de a teljes kép integráns, nem kihagyható elemeit képező – részekből tevődik össze. E részek általában entitásokból (például emberek, szervezetek,

---

⁴ Beach, Derek: Process-Tracing Methods in Social Science. *Oxford Research Encyclopedias*, 25 January 2017. <https://oxfordre.com/politics/politics/abstract/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-176?rskey=UWrnSc&result=8#acrefore-9780190228637-e-176-div1-1> (Letöltve: 2022.03.22.)

rendszerek) és hozzájuk rendelhető cselekvésekből állnak fel.⁵ A folyamatot a disszertáció 2. számú ábrája mutatja be sematikusán.

1. ábra: Folyamatkövetés módszerének modellje (saját szerk.)

A 3. hipotézis állítását vizsgáló 3. fejezet alapvetően dokumentumelemzésen (nemzetközi egyezmények, kapcsolódó jogértelmezési és -alkalmazási segédanyagok és büntetőbírószági ítéletek) és a vonatkozó (elsősorban nemzetközi) szakirodalom feldolgozásán alapul, a nemzetközi jogi keretrendszer átfogó bemutatása és dinamizmusai felvázolása érdekében.

A 4. hipotézisre reflektáló 4. fejezet három eszközre építve vizsgálja a bemutatandó globális és regionális nemzetközi szervezetek keretében végbemenő biztonságiasítási folyamatot a kulturális javak fegyveres konfliktusokban való védelme kapcsán. A stratégiai dokumentumok és egyéb, kapcsolódó, nyilvánosan elérhető elsődleges források (jogi aktusok, jelentések, iránymutatások, kézikönyvek stb.) elemzése, illetve a témában korlátozottan elérhető másodlagos források alkalmazása mellett, egyrészt egy, az Új Nemzeti Kiválóság Program (ÚNKP) ösztöndíja keretében 2019 őszén megvalósított politikai diskurzuselemzési kutatásra (az Egyesült Nemzetek Szervezete [ENSZ] és az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete [United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – UNESCO] vonatkozásában), másrészt pedig egy szintén az ÚNKP által támogatott pályázat keretében lefolytatott nemzetközi kérdőíves kutatás eredményeire épít.

Kvalitatív diskurzuselemzéssel a koppenhágai iskola kutatói által leírt és az értekezés egyik elméleti keretét szolgáló biztonságiasítás koncepcióját alapul véve vizsgáltam a kérdés nemzetközi békét és biztonságot fenyegető problémaként való kezelését és a fokozódó nemzetközi szándékot új, hatékonyabb eszközök felállítására. Az elemzés az adathalmaz körülhatárolhatósága érdekében az ENSZ (<https://www.un.org/press/en/>) és az UNESCO (az UNESCO főoldala [<https://en.unesco.org/news/>] és az UNESCO Világörökség Központ oldala [<https://whc.unesco.org/en/news/>]) hivatalos weboldalán 2013. április 1. és 2017. november 30. között („cultural heritage” vagy „culture”, valamint „Iraq” vagy „Syria” keresőszavak alatt)

⁵ Beach, Derek – Pedersen, Rasmus Brun: *Process-Tracing Methods: Foundations and Guidelines*. University of Michigan Press, 2019. 14-16., 23-67.

megjelent angol nyelvű sajtóközlemények alapján történt. Az időbeli keret kijelölésének kezdetét az ISIL 2013. áprilisi (e néven való) létrejötte, végpontját pedig egyrészt az ISIL által kontrollált területek túlnyomó részének visszafoglalása,⁶ másrészt a ENSZ Biztonsági Tanács disszertációban részletesen bemutatott 2347 (2017) határozatának elfogadása indokolja. Ez utóbbi – ahogyan a disszertáció is érvel – az ENSZ tekintetében e vizsgált biztonságiasítási folyamat kicsúcsosodásának tekinthető, amely folyamat különösen az ISIL általi pusztítások fényében értelmezhető. Az UNESCO tekintetében összesen 41 darab, az ENSZ esetében pedig 11 darab sajtóközlemény került beazonosításra és elemzésre, amelyek hozzájárultak a kapcsolódó szervezeti narratívák fő tematikáinak beazonosításához.

A 2021. tavaszán végzett angol nyelvű, „*International organizations’ standards and experience in cultural property protection in operational environments*” (Nemzetközi szervezetek standardjai és tapasztalatai műveleti területen a kulturális javak védelme kapcsán) című kérdőíves kutatás négy, az európai (euroatlanti) biztonság- és védelempolitikai struktúrákat meghatározó, hazánk hatályos Nemzeti Biztonsági Stratégiája által nevesített regionális nemzetközi szervezet stratégiáit, standardjait és tevékenységeit vizsgálta a kulturális javak védelmének vonatkozásában a konfliktusmegelőzés során, válsághelyzetekben, valamint posztkonfliktusos környezetben. A kérdőív ennek alapján az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (North Atlantic Treaty Organisation – NATO), az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ), az Európai Unió (EU), valamint az Európa Tanács (ET) releváns, a téma által elsődlegesen érintett szervezeti egységeinek vezetőinek címezve került e-mail útján megküldésre. Az alábbi szervezeti egységek képviselőitől érkezett vissza egy-egy kitöltött kérdőív a megkeresés alapján:

- ET, Kultúra és Kulturális Örökség Divízió (Council of Europe Culture and Cultural Heritage Division);
- Európai Bizottság Oktatásügyi, Ifjúságpolitikai, Sportügyi és Kulturális Főigazgatósága (a kérdőív kitöltése a Migrációügyi és Uniók Belügyi Főigazgatósággal és az Európai Külügyi Szolgálattal együttműködésben történt a megjegyzés alapján);
- NATO Civil-Katonai Együttműködési Kiválósági Központ (NATO Civil-Military Cooperation Centre of Excellence);

---

⁶ A terrorszervezet által korábban kontrollált területek 95 százalékát 2017. decemberre sikerült visszafoglalni, az iraki miniszterelnök 2017. december 9-én pedig győzelmet hirdetett az ISIL felett. Forrás: Wilson Center: Timeline: the Rise, Spread, and Fall of the Islamic State. 28 October 2019. <https://www.wilsoncenter.org/article/timeline-the-rise-spread-and-fall-the-islamic-state> (Letöltve: 2022.04.29.)

- EBESZ Transznacionális Fenyegetések Főosztály, Határbiztonsági és -kezelési Osztály (OSCE Transnational Threats Department, Border Security and Management Unit)

A kérdőív a következő hat kérdéscsoportra épült:

1. Bevezetés (kulturális javak szervezet által alkalmazott definíciója);
2. Stratégiai dokumentumok és szabályozó eszközök;
3. Műveleti tapasztalatok;
4. Együttműködés és partnerségek;
5. Előírások és ajánlások a részt vevő államok/tagállamok/tagországok számára;
6. Oktatás és képzés.

Ezekben belül összesen 12 kérdés került meghatározásra az alábbi típusmegoszlás szerint: 7 nyitott, 2 szelektív félig zárt, 3 alternatív félig zárt. Láthatóan a nyitott kérdések túlsúlyt élveztek, illetve a zárt kérdések esetében az „egyéb” kategória, vagy az „igen” válasz kifejtésének lehetősége biztosított volt. Ezt a módszertani megközelítést a kérdőív jellege, annak szűk körben való terjesztése, valamint célja indokolta: a felmérés egy átfogó képet (és kevésbé számszerűsíthető adatokat) kívánt nyerni, hogy az egy kvalitatív jellegű összehasonlítás hiteles alapjául szolgáljon. A kérdőíves kutatás bővebben vett célja volt empirikus adatokkal vizsgálni, hogy:

1. A kulturális javak védelme milyen szerephez jut a vizsgált nemzetközi szervezetek biztonságpolitikai és védelmi stratégiáiban, iránymutatásaiban, valamint műveleti tapasztalataiban.
2. Milyen standardok léteznek a vizsgált nemzetközi szervezeteken belül a kulturális javak védelme vonatkozásában, amelyekhez a részt vevő államoknak/tagállamoknak/tagországoknak⁷ igazodniuk kell, akár a szakszemélyzet képzése során, akár a különleges jogrendre vagy békeműveletekben való részvételre vonatkozó szabályok, előírások vonatkozásában.
3. A vizsgált nemzetközi szervezetek milyen jövőbeni célkitűzésekkel és prioritásokkal rendelkeznek a kulturális javak védelmének fejlesztése vonatkozásában tevékenységük során.

---

⁷ Az EU és az Európa Tanács “tagállam”, a NATO a “tagország”, míg az EBESZ a “részt vevő állam” terminológiát használja az adott szervezet tagjai megnevezésére.

Az 5. hipotézis bizonyíthatósága az 5. fejezetben kerül kidolgozásra, szintén részben dokumentumelemzésre (vonatkozó jogszabályok, esetlegesen létező iránymutatások), valamint a témával hazai viszonylatban gyakorlati téren érintett szakemberekkel történt egyeztetésekre építve, annak érdekében, hogy a kulturális javak honvédelmi szempontú védelmével kapcsolatos tudatosság, prioritások és már meglévő eszközrendszer, valamint a jövőre vonatkozó lehetőségek beazonosíthatóak legyenek.

AZ ELVÉGZETT VIZSGÁLAT TÖMÖR LEÍRÁSA FEJEZETENKÉNT

Az értekezés első fejezete a bevezető gondolatokat és szakirodalmi áttekintést követően felvázolta az alkalmazott elméleti kereteket (társadalmi biztonság, biztonságiasítás, soft power) és lefektette a földrajzi-fogalmi lehatárolásokat, különös hangsúlyt fektetve a disszertáció által alkalmazott kulturális javak, valamint a tágabb jelentéstartalommal bíró kulturális örökség fogalomkörének szétválasztására.

Az értekezés második fejezete a történelmi előzmények áttekintését követően azokat a – posztbipoláris korszakban gyökerező – biztonsági kihívásokat járta körbe, amelyek jelentősen hozzájárultak a kulturális javak fenyegetettségének növekedéséhez az utóbbi évtizedekben globális szinten. Ennek keretében külön alfejezetben kerültek elemzésre az új típusú fegyveres konfliktusok, a média-orientált terrorizmus, valamint a törékeny államiság, szervezett bűnözés és annak terrorizmussal való összefüggései. Az egyes biztonsági kihívások elemzését egy-egy esettanulmány kísérte az afrikai kontinens és közel-keleti térség utóbbi egy évtizedének fegyveres konfliktusai vonatkozásában (Mali, Irak-Szíria, Líbia).

A harmadik fejezet sorra vette azokat a nemzetközi egyezményeket, amelyek a 20. század elejétől kezdve – folyamatos fejlődési ívet rajzolva – biztosítják az ingó és ingatlan kulturális javak fegyveres összetűzések idején való védelmét, valamint az illegális műkincskereskedelem elleni fellépés nemzetközi jogi kereteit. Emellett a nemzetközi büntetőjog által biztosított felelősségre vonás lehetőségeit és múltbéli tapasztalatait is felsorakoztatta a fejezet a Nürnbergi Nemzetközi Katonai Törvényszék, a volt Jugoszláviával foglalkozó Nemzetközi Büntetőtörvényszék (International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia – ICTY), valamint a Nemzetközi Büntetőbíróság (NBB) joggyakorlatán keresztül.

A negyedik fejezet azt vizsgálta, hogy a nemzetközi terrorizmus növekvő mértékének eredményeképpen a kulturális javak védelmének vonatkozásában miképpen tapasztalható egyfajta biztonságiasítási folyamat nemzetközi szinten, az egyes nemzetközi (biztonsági,

rendészeti, kulturális) szervezetek miképpen fejlesztették eszközszerüket, amely végső soron elvezet minket a még formálódó „kulturális békefenntartás” koncepciójának megszületéséhez. A globális szervezetek vonatkozásában az ENSZ és az UNESCO, a regionális biztonsági együttműködések közül az európai/euroatlanti térségben a NATO, EU, ET, EBESZ, Európán kívül pedig az Afrikai Unió, Öböl Menti Együttműködési Tanács (Gulf Cooperation Council – GCC), az Arab Liga és a Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége (Association of Southeast Asian Nations – ASEAN) került bemutatásra. A bűnmegelőzés, bűnüldözés és vámhatósági feladatok nemzetközi szintű ellátása kapcsán a Bűnügyi Rendőrség Nemzetközi Szervezete (International Criminal Police Organization – INTERPOL), Európai Rendőrségi Hivatal (European Police Office – Europol), a Vám Világszervezet (World Customs Organization – WCO) és az ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatala (United Nations Office on Drugs and Crime – UNODC) tevékenységére tért ki az értekezés. Végül pedig a nemzetközi nem kormányzati szervezetek közül a Nemzetközi Kék Pajzs, a Múzeumok Nemzetközi Tanácsa (International Council of Museums – ICOM) és a Műemlékek és Helyszínek Nemzetközi Bizottsága (International Council on Monuments and Sites – ICOMOS) került bemutatásra.

Az ötödik fejezet az előbbieken felvázolt nemzetközi jogi keretek és eszközök nemzeti szintű implementálásának, gyakorlati érvényesülésének lehetőségeit vizsgálta hazánk, valamint Lengyelország vonatkozásában. Ez kiegészült a két közép-európai ország a szakterületet érintő szabály- és intézményrendszerének, valamint kapcsolódó külpolitikai prioritásainak rövid összevetésével. Egyrészt a regionális összekapcsoltság és a történelmi párhuzamok miatt, másrészt pedig Lengyelország a kulturális javak konfliktusövezetekben való védelme terén szerzett jelentős missziós tapasztalatainak, valamint dedikált nemzeti szintű intézményi és szabályozási keretének köszönhetően releváns joggyakorlatként példát képezhet a térség más országai számára is.

Végül az értekezést a hatodik fejezet zárta, amely összegezte az értekezés keretében végzett kutatás eredményeit, áttekintette a bevezetésben megfogalmazott hipotézisek teljesülését. Emellett megfogalmazta az új tudományos eredményeket, illetve azok gyakorlati hasznosíthatóságát, valamint a lehetséges további kutatási irányokat.

ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK

Az értekezés keretében végzett kutatás két – további alkérdésekre bontott – kutatási kérdésre kereste a választ. Egyrészt, egy rövid történelmi bevezetést követően a 21. században

meghatározóvá vált biztonsági kihívásoknak a biztonságpolitikai szakirodalom áttekintésén alapuló vizsgálata, illetve az afrikai kontinensről és a közel-keleti térségből vett esettanulmányok elemzése által kívánta feltárni, hogy napjaink megváltozott biztonsági környezete milyen hatást gyakorol, illetve mennyiben támaszt nagyobb biztonsági fenyegetést a korábbiakhoz képest a kulturális javak tekintetében konfliktus- és válságövezetekben. A kutatás megállapította, hogy a vizsgált biztonsági kihívások – nevezetesen az új típusú fegyveres konfliktusok („új háborúk”), a (média-orientált) terrorizmus, a törékeny államiság és ezzel összefüggésben a szervezett bűnözés és a terrorizmus összefonódása – egyre növekvő fenyegetést jelentenek az épített vagy ingó örökség megőrzésének vonatkozásában.

Ez betudható egyrészt e kihívások (vallási/etnikai) identitással való szoros kapcsolatának, amelyek kapcsán a kulturális örökség egyes (épített) elemei erőteljes identitásképző funkciójukból (és ezzel együtt a támadások vizuálisan „látványos” voltából) eredően a pszichológiai hadviselés stratégiai eszközeivé válhatnak. Ennek motivációja lehet az ellenség moráljának megtörése, a kulturális és erkölcsi, valamint a fizikai erőfölény reprezentálása, a helyi vagy nemzetközi közvélemény figyelmének felkeltése és megfélemlítése (e támadások hírértékéből adódóan), valamint az egyes politikai vagy intézményi szereplők kapacitáshiányának alátámasztása is. A kulturális javak ellen elkövetett támadások szélsőséges esetben – ahogyan az utóbbi évtizedek több példája is alátámasztotta – előrejelzője, kísérőeleme is lehet etnikai tisztogatásoknak. Ennek eredményeképpen a politikum egyre gyakrabban használja a – jogi alapot egyébként nélkülöző – „*kulturális tisztogatás*” vagy „*kulturális genocídium*” fogalmát. A (közösségi) identitás központi szerepére, elsődleges fenyegetettségére tekintettel a kulturális javakkal összefüggő biztonsági kihívások a koppenhágai iskola által a posztbipoláris korszak folyamataira reflektálva megfogalmazott társadalmi biztonság koncepcióján belül értelmezhetők. E tendenciák egyúttal alátámasztják a társadalmi biztonság szektorális megközelítésből való kiemelésének és a társadalom a biztonság önálló referens objektumává emelésének létjogosultságát. S bár – ahogyan azt a feltárt szakirodalom és az esettanulmányok is mutatják – az identitás mentén fellelhető törésvonalak önmagukban nem vezetnek a társadalmi feszültségek erőszakos konfliktussá való eszkalálódásához, más (például gazdasági, politikai) sérelmekkel, ellentétekkel összekapcsolódva jelentős mobilizációs erővel bírnak.

Másrészt pedig, a fegyveres konfliktusok jellegének megváltozásából, ezekben a nem állami szereplők számának megnövekedéséből és határokon átnyúló aktivitásuk jelentős méretéből adódóan – illetve a globalizáció vívmányaiból profitálva (például modern infokommunikációs

technológiák alkalmazása a kereskedelemben) – a kulturális javak tiltott kereskedelme is egyre növekvő biztonsági kihívást jelent. A kétezres évektől megfigyelhetően a transznacionális szervezett bűnözés és a terrorizmus összefonódása, valamint a törékeny államiság kiaknázása komplex nemzetközi megoldásokat kíván, ugyanis az illegális műkincskereskedelem fegyveres és terrorcsoportok műveleteinek finanszírozását is elősegítheti, valamint több évtizedes viszonylatban is jelen levő problémát jelent a piac sajátosságaiból adódóan. Erre legelősebben az ISIL szíriai és iraki példája világított rá, de ahogyan a líbiai esettanulmány rámutatott, ez nem elszigetelt példa. Bár a szakértői vélemények megoszlanak róla, hogy ennek szerepe a terrorizmusfinanszírozásban valóban jelentős problémát képvisel, vagy a műtárgyak fekete piacának csupán egy elhanyagolható méretű szegmensét teszi ki – de a fokozottabb nemzetközi mobilizációhoz jó „hívószónak” bizonyult.

E két problémakör (épített örökség célzott támadásai és az illegális műkincskereskedelem, annak terrorizmussal való összefonódása) kapcsán az afrikai kontinens és a közel-keleti térség különösen érzékeny régiókat foglal magában. Ez betudható egyrészt a régiók legtöbb országa esetében megfigyelhető vallási-etnikai sokszínűségnek, másrészt a törékeny államiság, terrorizmus és szervezett bűnözés problémáinak való – a nemzetközi statisztikák által alátámasztott – különösen nagymértékű kitettségnek. Az utóbbi évekből vett, legnagyobb volumenű és a nemzetközi közösség által a legnagyobb figyelmet kapott események alapján felállított esettanulmányok is rávilágítottak e problémakörnek a térségek tágabban vett biztonságpolitikai kontextusába való illeszthetőségére.

A kulturális javak fegyveres konfliktusok során való védelmének aktuális nemzetközi jogi alapjai a második világháborút követően születtek meg, míg az illegális kereskedelem elleni globális fellépés első nemzetközi egyezménye 1970-ben. A kilencvenes évektől átalakuló biztonsági közeg azonban mindkét területen előidézte a reformok szükségességét. A 2010-es évektől egyre meghatározóbbá váló nemzetközi terrorizmus, ezzel összefüggésben pedig mind az épített örökség új volumeneket elérő célzott pusztítása, mind a műtárgyak tiltott kereskedelme újabb nemzetközi jogi válaszlépéseket sürgetett. Ennek eredményeképpen 2017-ben került elfogadásra a Nicosia Egyezmény – amelyhez a közelmúltban a közép-európai országok közül elsőként hazánk is csatlakozott –, de ennek gyakorlati eredményességéről még nem rendelkezünk információkkal. Ezzel párhuzamosan a háborús bűntettek keretében a kulturális javak szándékolt támadása a nemzetközi szintű büntetőjogi felelősségre vonás kapcsán is megjelent. Az NBB téma iránti elköteleződése pedig bizakodásra adhat okot a jövő

tekintetében is, bár a Római Statútum ratifikálói körének korlátozott volta egyes esetekben kvázi ellehetetleníti a kivizsgálás lehetőségét.

A 2010-es évektől – és az Ansar Dine timbuktuai, majd különösen az ISIL iraki és szíriai pusztításainak, valamint ezzel összefüggésben az illegális műkincskereskedelem növekedésének veszélye következtében – a kulturális javak védelmének nemzetközi béke és biztonság napirendjére való fokozatos felvétele figyelhető meg az ENSZ és az európai/euroatlanti biztonsági szervezetek részéről. E biztonságiasítási folyamat jól leírható például az ENSZ, illetve a folyamatot globális szinten szakmai oldalról ösztönző UNESCO vezetőinek retorikáján keresztül, a megszületett döntések és dedikált – gyakran multilaterális fellépést is elősegítő – soft power-eszközrendszer tükrében. A biztonságiasítási folyamat kicsúcsosodásaként a kulturális javak védelme egyes szempontjainak békefenntartásba való integrálása a vizsgált globális, illetve európai/euroatlanti nemzetközi szervezetek által is kiemelten kezelt témává vált az utóbbi években, bár ennek első megnyilvánulásait – még nem intézményesített, missziós mandátumban rögzített formában – már a kilencvenes évektől láthatjuk (például a Koszovói Erők [Kosovo Force – KFOR]). Az ENSZ 2013-tól tevékenykedő többdimenziós integrált stabilizációs missziója Maliban (UN Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali – MINUSMA) az első olyan ENSZ-békeművelet, amely intézményes formában magában foglalta e területtel összefüggő feladatok ellátását. Regionális szervezeti szinten pedig az EU esetében is láthatunk hasonló példát Irak kapcsán 2017-től. Az örökségvédelmi és katonai szektor együttműködése különösen fontossá vált, a kulturális javak védelmére vonatkozó szempontok missziós kapacitásépítésbe, oktatás-képzésbe (például missziós felkészítésbe) való integrálása érdekében. Ugyanis – ahogyan azt több szervezet is felismerte – a kulturális javak védelmének műveleti környezetben a stratégiai kommunikáció kapcsán is fontos (és kétélű) szerepe van. Míg az eredményes védelem és támogatás a bizalomépítést elősegítve a misszió/művelet pozitív megítélését és legitimitációját erősítheti, addig a kudarcos fellépés visszavetheti a misszió/művelet eredményeit, s jelentős mértékben kivonhatja a(z akár helyi, akár nemzetközi) közvélemény általi háttértámogatást.

Hazánk nemzetközi beágyazottságát vizsgálva – és különösen Lengyelországgal összevetve – az látható, hogy a térségben egyedülálló módon a bemutatott nemzetközi egyezmények mindegyikéhez csatlakozott, a Római Statútum kivételével azok nemzeti jogrendbe való átültetése is megtörtént. De, ami a nemzetközi jogi előírások (különösen a sokat hivatkozott Hágai Egyezmény) implementálását illeti, Magyarország esetében több ponton található még hiányosságok, illetve dedikált intézményi háttér sem áll rendelkezésre, vagy megszüntetésre

került. Míg Lengyelország esetében a kulturális javak konfliktus- és válságövezetekben való védelme melletti deklarált elköteleződés nemzetközi szinten is alkalmazott soft power-eszköznek tűnik, addig Magyarország a nemzetközi humanitárius és fejlesztési tevékenysége keretében fektet hangsúlyt a (főként) keresztény (akár szellemi, akár épített) örökség védelme és posztkonfliktusos helyzetekben való helyreállítása kapcsán, szintén egyfajta puha hatalmi, „szegmens-diplomáciai” eszközként.

ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

1. Elsőként készítettem átfogó, magyar nyelvű elemzést a kulturális javak védelmének biztonságpolitikai, illetve hadtudományi relevanciával bíró kérdéseivel kapcsolatban, hozzájárulva a problémakör integrálásához a hazai társadalomtudományi szakirodalomba. Mindezt a hidegháborút követő időszak leghangsúlyosabb nemzetközi biztonsági kihívásainak vonatkozásában, széles körű nemzetközi szakirodalom feldolgozásával.
2. Elmélet-tesztelő folyamatkövetési módszert alkalmazva igazoltam egyes nemzetközi biztonsági kihívások – új típusú fegyveres konfliktusok; média-orientált terrorizmus; valamint a törékeny államiség, terrorizmus és szervezett bűnözés összefonódása – vonatkozásában a kulturális javak stratégiai-taktikai szerepének felértékelődését Mali, Líbia, Irak és Szíria példáin keresztül.
3. Rendszerbe foglaltam mind a kulturális javak fegyveres összetűzések során való védelme, illetve a tiltott kereskedelmük elleni fellépés hatályos nemzetközi jogi kereteit, mind a nemzetközi büntetőjogi felelősségre vonás tapasztalatait. Egyúttal igazoltam, hogy azok a biztonsági környezet változásaira reflektálva folyamatosan fejlődnek és formálódnak.
4. Megállapítottam, hogy a kulturális javak védelmének a biztonságiasítása történt meg az utóbbi egy évtizedben a nemzetközi (különösen iszlamista) terrorizmus növekvő mértékének ellenhatásaként. Bemutattam, hogy ez a társadalmi biztonság keretében értelmezhető biztonsági kihívás két dimenzióban, egyrészt a szembenálló felek/terrorszervezetek narratíváját alátámasztó, az épített örökség elleni célzott támadások, másrészt pedig az ingó kulturális javak tiltott kereskedelme és annak terrorizmusfinanszírozásban való potenciális szerepe kapcsán figyelhető meg. Ezeket figyelembe véve igazoltam, hogy e jelenségek az egyes nemzetközi szervezetek – így

az ENSZ, a NATO, az ET, az EU, az EBESZ és az UNESCO – keretében különböző mértékben végbement biztonságiasítási folyamatot idéztek elő az arab tavaszt követő időszakban.

5. Két nemzeti szintű – magyar és lengyel – esettanulmány felvázolásán keresztül bebizonyítottam, hogy a ratifikált nemzetközi egyezmények gyakorlati implementálása bizonyos hiányosságokat mutat jogi és intézményi szinten. A rövid elemzés ugyanakkor arra is rámutatott, hogy nemzetközi szinten a kulturális javak (konfliktus- és válságövezetekben való) védelme melletti elköteleződés és szerepvállalás kis országok esetében is reális és eredményes soft power-eszköz lehet a „szegmens-diplomácia” példaként, annak érdekében, hogy egy adott területen erején felüli szereplővé válhasson egy állam a globális szinten.

A KUTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK GYAKORLATI FELHASZNÁLHATÓSÁGA, AJÁNLÁSOK

Az értekezés keretében folytatott kutatás eredményei azok interdiszciplináris jellegéből adódóan több területen is hasznosíthatóak. A kulturális javak védelmének biztonságpolitikai vonatkozásaival, a nemzetközi biztonsági együttműködés lehetőségeivel, illetve a kapcsolódó humanitárius nemzetközi jog aktuális állásával, annak hazai implementálásával kapcsolatban korlátozottan vagy szinte egyáltalán nem áll rendelkezésre magyar nyelvű szakirodalom, így az értekezés támpontként szolgálhat a későbbiekben a téma iránt érdeklődő kutatók, szakemberek számára.

A kutatás eredményei felhasználhatók egyrészt az egyetemi oktatásban, különösen nemzetközi tanulmányok és biztonság- és védelempolitika alap- és mesterképzési szakok kurzusai keretében, a biztonság társadalmi szektorának szélesebb körű elemzése, vagy a békefenntartás kulturális dimenziójának mélyebb megértése érdekében. Az értekezés eredményei másrészt a Magyar Honvédség hivatásos állományának képzése, továbbképzése, illetve missziós felkészítése során is alkalmazhatóak lehetnek, tekintettel a hazai állomány aktív szerepvállalására a témával egyre aktívabban foglalkozó nemzetközi szervezetek (ENSZ, NATO, EU) misszióiban, illetve műveleteiben. Így ezen ismeretek beépíthetőek lehetnek különösen a Nemzeti Közszerződési Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Karán folyó tisztképzés vagy az MH Béketámogató Kiképző Központja keretei közé a nemzetközi humanitárius jog kulturális javakat érintő dimenziójának, valamint a NATO kulturális javak védelmére vonatkozó iránymutatásainak megismerése érdekében. A kutatás emellett az érintett

nemzetközi szervezetek kapcsán a külügyi és örökségvédelmi tárca továbbképzési programjaiban, szakpolitikai döntéselőkészítésben is hasznosítható lehet, a védelmi, illetve kulturális diplomácia, valamint a műemlék- és műtárgyvédelem e speciális területe vonatkozásában.

Az értekezésben foglalt kutatás a területet biztonságpolitikai-hadtudományi megközelítésből átfogóan bemutató hazai szakirodalom hiányára tekintettel a lehető legszélesebb körben kívánt információt és elemzést nyújtani a kulturális javak konfliktus- és válságövezetekkel összefüggő fenyegetettsége és a védelem lehetőségei vonatkozásában. A kutatás széles spektrumára tekintettel éppen ezért a terjedelmi korlátok és az értekezés koherenciája nem tették lehetővé egy-egy rész kérdés részletesebb elemzését, amelyek a jövőre nézve mindazonáltal kutatási lehetőségeket hordoznak magukban. Így önálló kutatás tárgyát képezheti a későbbiekben az egyes nemzetközi biztonsági szervezetek ilyen irányú gyakorlati tapasztalatainak feldolgozása; valamint a kulturális javak védelmének terén jelentős műveleti tapasztalattal és a fegyveres erőknél belül e területre specializálódott szervezeti egységgel rendelkező nemzetek haderejének elemzése. A jelen kutatás földrajzi behatároltságára tekintettel nem képezte tárgyát az ázsiai térség vizsgálata, amely ugyanakkor biztonsági dinamikáinak, etnikai-vallási sokszínűségének következtében szintén releváns vizsgálódási terület lehet.

A SZERZŐ A TÉMÁBAN EDDIG MEGJELENT PUBLIKÁCIÓI

Puskás Anna: Kulturális javak kereszttűzben: a társadalmi biztonság fogalmi keretének bővítési lehetőségei. In: Szelei Ildikó (szerk.): *A hadtudomány aktuális kérdései napjainkban II. kötet*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2022. 141-153.

Puskás Anna: A kulturális javak védelme a nemzetközi hadijogban és a hazai honvédelmi szabályozásban. In: Szelei, Ildikó (szerk.): *A hadtudomány és a 21. század 2021*. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége, 2021. 195-209.

Puskás Anna: Culture matters: European international organizations' policies for cultural property protection in conflict and crisis situations. *National Security Review*, (2021) 2. 165-186.

Puskás Anna: Monuments as 'proxies of war'? A societal security approach. In: Čadová, Lenka – Havlík, Tomáš – Koleňáková, Veronika – Heřman, Ondřej (szerk.): *New Approaches to State Security Assurance*. Brno, Csehország: Faculty of Military Leadership University of Defence, 2021. 182-191.

- Puskás Anna: "Véres műkincsek" – terrorizmus – kulturális hírszerzés. *Szakmai Szemle*, 18. (2020) 3. 79-91.
- Puskás Anna: 21. századi konfliktusok jellemzői és a „kulturális békefenntartás” felértékelődése. *Szakmai Szemle*, 18. (2020) 2. 19-36.
- Puskás Anna: Örökségünk védelme – biztonsági kihívás? A kulturális örökség védelmének biztonságiasítása és békefenntartó műveletekbe való integrációja – ENSZ, UNESCO, EU. In: Kovács Petra – Pollák Orsolya Luca (szerk.): *A hadtudomány és a 21. század 2020*, Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Hadtudományi Osztály, 2020. 253-268.
- Puskás Anna: International engagement for the protection of cultural heritage in the Syrian conflict. In: Cebeci, Kemal – Ramos Silva, Joaquim – Focacci, Antonio (szerk.): *MIRDEC: 15th International Academic Conference Economics, Business, Globalization and Social Science Studies*, Barcelona, Spanyolország, Masters International Research& Development Center, 2019. 11-24.
- Puskás Anna: The securitization of cultural heritage protection in international political discussion through the example of attacks of ISIL/Daesh. *International Scientific Journal Security & Future*, 3. (2019) 3. 96-100.
- Puskás Anna: The securitization of cultural heritage protection in international political discussion through the example of attacks of ISIL/Daesh. In: Nikolay, Radulov (szerk.): *III. International Scientific Conference – CONFSEC*. Borovets, Bulgária, Scientific-Technical Union of Mechanical Engineering, 2019. 62-66.
- Puskás Anna: Kulturális javak ellen elkövetett támadások a közösségi média által közvetített terrorpropagandában. *Felderítő Szemle*, 18. (2019) 1. 161-178.
- Puskás Anna: A kulturális javak fegyveres konfliktusokban való védelmének eszközei nemzetközi szinten. *Hadtudományi Szemle*, 11. (2018) 1. 427-439.
- Puskás Anna: A kulturális javak pusztítása Maliban és a nemzetközi válaszreakciók. *Hadtudomány*, 28. (2018) E-szám, 49-63.

A DOKTORI ÉRTEKEZÉS BENYÚJTÓJÁNAK SZAKMAI-TUDOMÁNYOS ÉLETRAJZA

Puskás Anna 1992-ben született Budapesten. A Nemzeti Közszerológati Egyetem (NKE) nemzetközi igazgatási alapképzési szakján 2014-ben, majd a nemzetközi közszérológati kapcsolatok mesterképzési szakon, biztonsági tanulmányok szakirányon 2016-ban szerzett diplomát. Tanulmányai során egy szemesztert Erasmus-program keretében Franciaországban, az Université de Pau et des Pays de l'Adour jogi karán töltött. 2021-től pedig az Eszterházy Károly Katolikus Egyetemen kulturális örökség tanulmányok mesterképzési szakján is tanulmányokat folytat. Tanulmányai során többek között a Kitekintő.hu online külpolitikai hírportálnál, valamint Magyarország Párizsban található, OECD és UNESCO melletti Állandó Képviseletén teljesített szakmai gyakorlatot. Egyetemi tanulmányai alatt két alkalommal (2012/13-as és a 2013/14-es tanévben) Köztársasági Ösztöndíjban részesült, 2017-ben pedig „*Kulturális javak védelme az új típusú biztonsági kihívások tükrében - Esettanulmány: Mali*” című dolgozatával az Országos Tudományos Diákköri Konferencia Nemzetközi Biztonság tagozatában II. helyezést ért el.

Tanulmányait követően a Miniszterelnökség Világörökségi Osztályán (2017-2019) dolgozott, ahol különböző kulturális örökségi tárgyú nemzetközi egyezményekből eredő feladatok és projektek megvalósításában vett részt. Majd a Várkapitányság Integrált Területfejlesztési Központ Nonprofit Zrt.-nél (2019-2022) a budapesti világörökségi helyszín menedzsermentjét ellátó szervezeti egység keretein belül világörökségi gondnoksági, később pedig stratégiai referensként dolgozott. Emellett több éve a Kortárs Építészeti Központ által a fővárosi épített örökség köré szerveződő közösségépítésen alapuló események szakmai előkészítésében vesz részt önkéntesként.

Az NKE Hadtudományi Doktori Iskolájának 2018 óta doktorandusz hallgatója. Doktori tanulmányai alatt két alkalommal (2019/20-as és 2020/21-es tanévben) részesült az Új Nemzeti Kiválóság Program ösztöndíjában. A képzés során több nemzetközi szakmai továbbképzésen vett részt. Angol és francia nyelvből felsőfokú nyelvvizsgával, orosz nyelvből pedig alapfokú nyelvtudással rendelkezik.

Tagja a Doktoranduszok Országos Szövetsége Hadtudományi Osztályának, a Magyar Hadtudományi Társaság Civil-Katonai Kapcsolatok Szakosztályának, valamint a Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesületnek.

A Magyar Tudományos Művek Tárában 12 publikációt jegyez.